

Milada Rigasová

Projekt přírodně krajinářské úpravy Kozího hrádku v Mikulově

Náměstíčko pod Kozím hrádkem. (foto Milada Rigasová, Regionální muzeum v Mikulově)

Kozí vršek se starobylými středověkými uličkami na svých svazích představuje v současnosti jednu z architektonicky nejvýznamnějších částí Mikulova. Jako na dlani lze odsud spatřit celé město a krajinu k jejímu východnímu, západnímu, jižnímu i severnímu obzoru – k Valticím a hřebenu Karpat za nimi, Dunajovickým kopcům, Pavlovským vrchům a Falkensteinské pahorkatině, na jejichž vrcholech se tyčí ruiny někdejších zemských hradů Moravy a Dolních Rakous, a dodávají tak celému území nezaměnitelnosti.

Od podzimu roku 2006 do jara 2007 probíhala na Kozím vršku rozsáhlá přírodně krajinářská úprava terénu. Celkovou regeneraci tohoto oblíbeného výletního místa, ležícího uprostřed městské památkové rezervace, a jeho navrácení blíže k původní přírodní podobě iniciovali v létě roku 2003 odborní pracovníci Regionálního muzea v Mikulově, Zahradnické fakulty Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity Brno v Lednici a Chráněné krajinné oblasti Pálava. S prosbou o radikální řešení neutěšeného stavu této lokality oslovili vedení města Mikulova, a to netradičním způsobem – výstavou, která pak byla o rok později instalována ve vestibulu Městského úřadu v Mikulově. Studenti Zahradnické fakulty v Lednici zde představili prostřednictvím svých ateliérových prací různé variace řešení, jak území Kozího vršku nově zkultivovat a využít s ohledem na současné požadavky turisticky atraktivního města.

Stavební i krajinářské úpravy Kozího vršku mají dlouhou tradici. První byly provedeny již ve středověku, kdy zde byla postavena dvoupatrová věž s ochozem a střílnami jako předsunuté obranné místo mikulovského hradu, střežící severní přístup do města. Některé literární

Úprava vstupu na Kozí hrádek od židovského hřbitova. (foto Milada Rigasová)

prameny udávají, že věž vznikla v druhé polovině 14. století (Hosák, Zemek 1981), pojmenováním „in der Gais“ je pak doložena v mikulovském urbáři z roku 1560. Význam Kozího vršku pro historický obraz města je zásadní. Pozoruhodným historickým pramenem ke středověké kompozici Mikulova je městský středověký půdorys, jak se jeví například na katastrálních mapách. Až do nové doby se celkem neměnil. K jeho výkladu lze použít zejména plánu z 18. století, který otiskl Berthold Bretholz ve vydání nejstaršího mikulovského urbáře z roku 1414 (Bretholz 1930). Pro rozbor půdorysu Mikulova jsou ovšem nezbytné také poznatky z dalších urbářů, dvou z roku 1560 a z let 1574 a 1582, a z popisu města z let 1590, 1629 a 1655.

V době, kdy Kozí hrádek pozbyl svůj strategický význam, se tento skalnatý vápencový vršek stal originální rozhlednou, oplývající malebností a četnými dalšími přírodními pozoruhodnostmi. Úpravu Kozího vršku na výletní místo zahájil v roce 1894 mikulovský Okrašlovací spolek, který jeho původní vzhled výrazně pozměnil v duchu dobové módy.

Úprava cesty podél odpočívadla k vyhlídce na Kozím hrádku. (foto Milada Rigasová)

Odpočívadlo na Kozím vršku. (foto Milada Rigasová)

Přírodně krajinářské úpravy Kozího vršku v letech 2006–2007. (foto Milada Rigasová)

Na svahy i vrcholové plató vysázel okrasné keře – hlavně šerík obecný *Syringa vulgaris*, podél hlavní cesty založil alej z ořešáků černých *Juglans nigra* a původní obrannou věž přebudoval v roce 1930 na vyhlídkovou rozhlednu. Záměrem tehdejších úprav bylo především vybudování reprezentativního propojení vnitřního města se stělnicí na severním okraji židovského hřbitova, která byla ve své době nejoblíbenějším městským výletním areálem, a dále i s procházkovými cestami na kopci Turoldu.

Současný projekt obnovy Kozího vršku byl veden snahou vytvořit z tohoto unikátního přírodního prostředí v samém srdci města nenáročnými, krajinářsky citlivými zásahy klidovou a rekreační zónu, přitom zachovat původní charakter skalní stepi a vyzvednout ji jako jednu z největších originalit Mikulova. Projekt realizovala nákladem 5 milionů Kč firma AWIDA Lednice. Finančně se na projektu podílelo město Mikulov 20 % a Evropský regionální rozvojový fond 75 %, ze státního rozpočtu bylo hrazeno 5 %.

Autorkou projektu je Ing. Dana Wilhelmová, Ph.D., ze Zahradnické fakulty v Lednici MZLU Brno. Pod jejím dohledem byly vykáceny přerostlé a přestárlé šeríky i nežádoucí dřevinné nálety akátů *Robinia pseudo-akacia* a pajasanů *Ailanthus altissima*, aby tím vynikla holá vápencová skaliska a uvolnily se rovinné plochy pro odpočinková zákoutí. Procházkové cesty byly rozšířeny a zpevněny dubovými trámy a vápencovou drtí, opatřeny masivními dubovými lavičkami a odpadkovými koši, obnažené svahy byly podeprény vápencovými zidkami a vyhlídková místa na okrajích skal byla ochráněna kovovým zábradlím. Namísto šeríků byly vysazeny původní domácí dřeviny – hlavně břečtan popínavý *Hedera helix*, brslen bradavičnatý *Euonymus verrucosus*, kalina tušalaj *Viburnum lantana* a dřín obecný *Cornus mas*. Lze také předpokládat, že i původní květena a živočišné skalní stepi, dosud obývaná příkrá nepřístupná místa Kozího vršku, se na obnažené skály během velmi krátké doby rozšíří. K atmosféře přirozené kultivovanosti celého prostoru přispěla nemalou měrou také nová vápencová kamenná dlažba v uličkách pod Kozím hrádkem.

Při hodnocení současné krajinářské úpravy Kozího vršku je nutno brát v úvahu, že snaha odborníků odráží vedle nezbytnosti prosté úpravy zanedbaného místa i současný pohled na

Lavička-lehátko na Kozím hrádku. (foto Milada Rigasová)

ochranu nejceněnějších vápencových skalnatých biotopů Mikulova. Skalní step je nejcharakterističtějším typem vegetace skalnatých vápencových bradel Pavlovských vrchů, je specifická teplomilnou květenou a živočichy jihovýchodní Evropy, jako jsou z rostlin například kosatec nízký *Iris pumila*, mateřídouška časná *Thymus Kosteleckyanus*, mochna písečná *Potentilla arenaria*, rozrazil bílý *Sedum album*, z živočichů pak užovka hladká *Coronella austriaca*, ještěrka obecná *Lacerta agilis* i ještěrka zelená *Lacerta viridis*. Jako takovou lze vápencovou skalní step označit bez nadsázky pojmem „rodinné stříbro“. Není náhodou, že popis tohoto typu vegetace pro odbornou literaturu pořídil významný český přírodovědec 19. století – zoolog a botanik Josef Klika (1833–1873) právě v Mikulově na Svatém kopečku. Smutnou skutečností však je, že holá rozeklaná příkrá skaliska byla původně běžná na všech mikulovských návrších, většinu z nich ovšem bohužel zlikvidovala staletí trvající těžba vápence, což dodává ochraně těch zachovaných obzvláštní naléhavost.

Je samozřejmé, že každý projekt má i svá slabá místa, která by jiný autor a stavební dozor řešili jinak. Silná průtrž mračen, která na některých exponovaných místech porušila celistvost čerstvě upravených cest a svahů Kozího vršku, se nakonec stala tím nejserióznějším kritikem, jenž bez zášti či nadřzování odhalil nedostatky provedení – ty lze ale přece odstranit. Vždyť nevyhovující stav Kozího vršku se nezměnil k lepšímu mávnutím kouzelného proutku jako v pohádce, ale zásluhou dlouhé cílevědomé snahy celého pracovního týmu – města Mikulova, odborných kulturně vzdělávacích institucí i profesionálních realizačních firem našeho regionu.

Literatura:

Bretholz, B. 1930: Das Urbar der Liechtensteinischen Herrschaften Nikolsburg, Dürnholz, Lundenburg, Falkenstein, Feldsberg, Rabensburg, Mistelbach, Hagenberg und Gnaden-dorf aus dem Jahre 1414. Liberec – Chomutov.

Hosák, M. – Zemek, L. 1981: Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.

Návštěvník odpočívající pod vyhlídkou na Kozím hrádku. (foto Milada Rigasová)

Milada Rigasová

Project natural landscape modifications at Kozí hrádek

The renewal of a favorite walking destination right in the middle of the Mikulov urban monument zone was initiated in 2003 by personnel at the Regional Museum in Mikulov, the Pálava Protected Landscape Area, and the Horticulture Faculty at the Lednice branch of Mendel University of Agriculture and Forestry in Brno. The intent was to make use of this unique natural area, and create a quiet recreational zone in the town. The project, which cost 5 million CZK, was realized by the firm AWIDA Lednice from fall 2006 to spring 2007. Participating financially in the project were the town of Mikulov (20%) and the European Regional Development Fund (75%); 5% of funds were drawn from the state budget.

The project was designed by Ing. Dana Wilhelmová, Ph. D. Under her guidance, old and overgrown lilacs and most of the other undesirable trees and underbrush were removed to reveal the limestone rock and create a flat area for rest and recreation. Paths were broadened and strengthened with oaken beams and limestone gravel, slopes were discreetly supported by stone walls, and the overlook area on the edge of the outcropping was given a metal safety railing. On the bare places native trees and bushes were planted, and in a short time the flowers and animals of a limestone cliff steppe will spread which formerly inhabited only a steep and inaccessible part of Kozí Peak. A number of esthetically well-formed benches have been installed, as well as several elegant, but inconspicuous waste baskets. The barrier-free approach to Kozí Peak is an extraordinarily commendable landscaping feature. The cultivated atmosphere of the entire area is also enhanced by new limestone pavement on the quaint little streets below Kozí Hrádek.